

**Wyrok z dnia 15 lutego 1995 r.
II URN 4/95**

Przy rozpatrywaniu wniosku o doliczenie do wymiaru świadczeń emerytalno-rentowych dotychczas nie uwzględnionych okresów składkowych i nieskładkowych przypadających po przyznaniu świadczenia, zasady ustalania świadczeń przewidziane w art. 10-16 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), stosuje się tylko do tych okresów a nie do całego świadczenia pod warunkiem, że wniosek został zgłoszony poczynając od dnia 15 listopada 1991 r.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska, Sędzia SN: Maria Tyszel (sprawozdawca), Sędzia SA: Jerzy Kuźniar,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Witolda Bryndy, po rozpoznaniu w dniu 15 lutego 1995 r. sprawy z wniosku Tadeusza P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. o emeryturę, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 22 lipca 1994 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 19 maja 1994 r., [...], a także decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 23 i 28 marca 1994 r. [...] i sprawę przekazał temuż Oddziałowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R., decyzjami z dnia 23 i 24 marca 1994 r., działając na wniosek Tadeusza P. z dnia 2 marca 1994 r., dokonał ponownego ustalenia wysokości jego emerytury w związku z uwzględnieniem okresów zatrudnienia przypadających po przyznaniu emerytury. Doliczając decyzją z dnia 23 marca 1994 r. zatrudnienie wnioskodawcy od dnia 1 marca 1991 r. do 30 czerwca 1991 r., oraz od dnia 1 lipca 1992 r. do 28 lutego 1994 r., organ rentowy dokonał ponownego ustalenia wszystkich okresów składkowych i nieskładkowych, co spowodowało, że tak obliczona emerytura była niższa od dotychczas pobieranej i decyzją z dnia 28 marca 1994 r. powiadomił wnioskodawcę, że będzie mu wypłacał emeryturę w dotychczasowej wysokości.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 19 maja 1994 r., oddalił odwołanie wnioskodawcy. W uzasadnieniu wyroku Sąd Wojewódzki uznał, że skoro wnioskodawca zgłosił nowy wniosek o doliczenie dodatkowych okresów zatrudnienia, przypadających po przyznaniu emerytury, to organ rentowy prawidłowo dokonał przeliczenia okresów zatrudnienia na okresy składkowe i nieskładkowe i ustalił wysokość emerytury w oparciu o art. 10 i 15 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i

rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.).

Wniesioną przez wnioskodawcę rewizję Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie oddalił wyrokiem z dnia 22 lipca 1994 r. uznając, że zaskarżony wyrok nie narusza ani art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej, ani też przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 276 ze zm.).

Od tego wyroku rewizję nadzwyczajną wniósł Minister Sprawiedliwości zarzucając, że został wydany z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), zwanej dalej ustawą o rewaloryzacji, wnosił o jego uchylenie oraz o uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, a także decyzji Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 23 i 28 marca 1994 r. [...] i zwiększenie Tadeuszowi P. ustalonego przed dniem 15 listopada 1991 r. okresu zatrudnienia o dalszy okres składkowy, wynoszący 2 lata i w konsekwencji, podwyższenia emerytury poczynając od dnia 2 grudnia 1992 r.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezsporne jest, że organ rentowy wykonując wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 9 września 1991 r., [...], przyznał wnioskodawcy emeryturę przewidzianą rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27) ustalając, że udowodnił on 44 lata, 11 miesięcy i 10 dni okresów zatrudnienia, równorzędnych i zaliczalnych. Taki też okres przyjął organ rentowy dokonując, decyzją z dnia 15 grudnia 1991 r., rewaloryzacji emerytury.

W dniu 2 marca 1994 r. Tadeusz P. zgłosił wniosek o doliczenie zatrudnienia wykonywanego po przyznaniu emerytury, w wyżej wymienionych okresach. Organ rentowy, załatwiając ten wniosek, dokonał ponownego ustalenia okresów mających wpływ na wysokość świadczenia, tj. z podziałem ich na okresy składkowe i nieskładkowe. Zaliczając wnioskodawcy okres pracy wykonywanej po przyznaniu emerytury, jako okres składkowy, równocześnie - z ustalonego wcześniej stażu pracy - wyłączył okres nauki w szkole średniej od 1 września 1957 r. do 22 czerwca 1959 r., ponieważ ustawa o rewaloryzacji nie przewiduje możliwości zaliczenia tego okresu. W konsekwencji okresy składkowe uznano w wymiarze 39 lat i 3 miesięcy, a okresy nieskładkowe (praca w gospodarstwie rolnym) 4 lata i 11 miesięcy. Emerytura wnioskodawcy, obliczona według zasad określonych w art. 10 ustawy o rewaloryzacji, jest niższa od dotychczas pobieranej lecz organ rentowy wypłaca emeryturę w dotychczasowej wysokości.

Sąd Najwyższy nie podziela poglądu wyrażonego w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego, że w rozpatrywanej sprawie ma zastosowanie jedynie art. 79 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40 poz. 267 ze zm., zwanej dalej ustawą o z.e.p.) "w części nie pozostającej w sprzeczności z przepisami ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent (art. 45

ustawy)" oraz jego oceny, że art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji i uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1994 r. podjęta w sprawie II UZP 12/94, wydana na tle tego przepisu, odnoszą się wyłącznie do okresów sprzed daty wejścia w życie ustawy, tj. 15 listopada 1991 r. w przypadkach wystąpienia po tej dacie z wnioskiem o ich doliczenie.

W myśl art. 79 ust. 1 i 3 ustawy o z.e.p., jeżeli emeryt (rencista) wykonywał zatrudnienie po przyznaniu świadczenia, na jego wniosek ustala się ponownie, stosownie do art. 29 ust. 2 lub art. 35 ust. 2, wysokość świadczenia z uwzględnieniem okresów zatrudnienia po przyznaniu świadczenia.

Zdaniem Sądu Najwyższego wykładnia gramatyczna tego przepisu nie prowadzi do wniosku, że "ponowne ustalenie wysokości świadczenia z uwzględnieniem okresów zatrudnienia po przyznaniu świadczenia" oznacza ustalenie tej wysokości "na nowo" w tym znaczeniu, że wszystkie elementy mające wpływ na wysokość świadczenia są ustalane tak, jak po zgłoszeniu pierwszego wniosku. Słowo "ponownie" oznacza nie tylko - jak to przyjął Sąd Apelacyjny - "na nowo", ale również: "powtórnie", "znowu", "jeszcze raz". Tak np. przekazanie sprawy do "ponownego rozpoznania" po uchyleniu orzeczenia sądowego, nie zawsze oznacza konieczność ponownego przeprowadzenia całego postępowania dowodowego, w niektórych sytuacjach wystarczające jest uzupełnienie postępowania we wskazanym kierunku. Tak więc wykładnia gramatyczna art. 79 ustawy o z.e.p. nie jest jednoznaczna i wymaga uzupełnienia wykładnią funkcjonalną. Konstrukcja tego przepisu wskazuje, że został wprowadzony do ustawy w celu zapewnienia świadczeniobiorcom podwyższenia, uprzednio już przyznanych świadczeń, wobec dalszego wykonywania zatrudnienia. O tej intencji ustawodawcy świadczy zarówno wyraźne stwierdzenie w ust. 2, że ustala się nową podstawę wymiaru świadczenia od wyższego wynagrodzenia, jak i odesłanie w ust. 3 do art. 29 ust. 2 lub 35 ust. 2 ustawy o z.e.p., które dotyczyły zwiększenia świadczeń z tytułu zatrudnienia (wraz z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi). "Ponowne ustalenie" w tym znaczeniu, jakie przyjął Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku, następuje natomiast w sytuacjach wskazanych w art. 80 ustawy o z.e.p.

Słusznie podkreślił Sąd Apelacyjny, że art. 45 ustawy o rewaloryzacji utrzymał w mocy przepisy ustaw i dekretów wymienionych w art. 1, o ile nie są sprzeczne z postanowieniami tejże ustawy. Tak więc nadal obowiązuje art. 79 ustawy o z.e.p. z tym, że ponieważ zasady zwiększenia świadczeń przewidziane w art. 29 ust. 2 i 35 ust. 2 są sprzeczne z zasadami obowiązującymi od wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji, zwiększenie świadczeń następuje na zasadach wprowadzonych tą ustawą. Przepisem regulującym sposób "ponownego ustalenia" świadczeń jest art. 33 ustawy o rewaloryzacji.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, że art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji oraz wydana w związku z tym uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1994 r. sygn. akt II UZP 12/94 (OSNAPiUS 1994 Nr 8 poz. 132), nie mają w niniejszej sprawie zastosowania, ponieważ odnoszą się "(...) wyłącznie do okresów sprzed daty wejścia w życie tej ustawy, tj. 15 listopada 1991 r., w przypadkach wystąpienia po tej dacie z wnioskiem o ich doliczenie", jest nieporozumieniem, być może spowodowanym tym, że uchwała została opublikowana już po wydaniu zaskarżonego wyroku. W uchwale tej Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że jeżeli wniosek, zgłoszony poczynając od dnia 15 listopada 1991 r., o doliczenie dotychczas nie uwzględnionych w wymiarze świadczeń

okresów składkowych i nieskładkowych, dotyczy okresów przypadających po przyznaniu świadczenia, to zasady ustalania świadczeń przewidziane w art. 10 - 16 ustawy o rewaloryzacji stosuje się do nie uwzględnionych dotychczas okresów przypadających po przyznaniu świadczenia, a nie do całego świadczenia. W uzasadnieniach zarówno tej uchwały, jak i uchwały z dnia 8 listopada 1993 r., II UZP 21/93 (OSNCP 1994 z. 3 poz. 67) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zakres regulacji całego art. 33 ustawy o rewaloryzacji wskazuje, że jest to przepis o charakterze przejściowym oraz wskazał konsekwencje wynikające z tego charakteru podkreślając, że "(...) celem tego przejściowego przepisu jest wprowadzenie możliwości stosowania zasad przewidzianych w ustawie o rewaloryzacji do ustalenia tej części świadczenia, do której prawo powstało po przyznaniu świadczenia prawomocnie przyznanego przed wejściem w życie ustawy i zrewaloryzowanego według jej zasad".

Sąd Najwyższy, w składzie orzekającym, podzielił stanowisko wyrażone w powołanej uchwale z dnia 25 maja 1994 r. II UZP 12/94, że: "Okres pracy wykonywanej po przyznaniu świadczenia, a więc nie uwzględnionej w wymiarze świadczenia, jest okresem składkowym w rozumieniu art. 2 ustawy o rewaloryzacji, okresem za który pobrano składki na ubezpieczenie społeczne, uprawniającym osobę ubezpieczoną do uzyskania - w określonych sytuacjach - świadczenia ze strony organu rentowego. Wykładnię, w myśl której zgłoszenie wniosku o uwzględnienie takiego okresu składkowego w wymiarze przysługującego już świadczenia, a więc wniosku o jego podwyższenie, prowadziłoby do faktycznego obniżenia tegoż świadczenia, należy uznać za rażąco niesprawiedliwą, naruszającą zasadę ochrony praw słusznie nabytych, jak również sprzeczną z zasadą ekwiwalentności świadczeń i składki ubezpieczeniowej".

Podkreślić należy, że stosowana przez organ rentowy praktyka wypłacania świadczeń w dotychczasowej wysokości wówczas, gdy w wyniku doliczenia dotychczas nie uwzględnionych okresów składkowych i nieskładkowych, dokonano obniżenia świadczenia, jest pozbawiona podstawy prawnej. Ustawa o rewaloryzacji nie zawiera przepisu odpowiadającego treści art. 124 ustawy o z.e.p., a przepis ten miał zastosowanie wyłącznie do rewaloryzacji przeprowadzonej z dniem 1 stycznia 1983 r.

Na marginesie sprawy Sąd Najwyższy zauważa, że wykładnia przyjęta we wspomnianej uchwale z dnia 24 maja 1994 r. II UZP 12/94 (podobnie w uchwale z dnia 8 lipca 1994 r., II UZP 6/94 - OSNAPiUS 1994 Nr 8 poz. 133) spowodowała zmianę stanowiska Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, co znalazło odzwierciedlenie w wyjaśnieniu zakładu z dnia 15 grudnia 1994 r., wydanym w uzgodnieniu z Ministerstwem Pracy i Polityki Socjalnej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uznając rewizję nadzwyczajną za uzasadnioną w całej rozciągłości, na podstawie art. 422 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====